

Національний університет «Одеська юридична академія»
Південноукраїнський центр гендерних проблем

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИКИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Заснований в 1997 р.

Випуск 55

Головний редактор – доктор юридичних наук,
професор, академік НАПрН України,
академік НАПН України С. В. Ківалов

Одеса
Фенікс
2015

УДК 32(082)

Засновники:

Національний університет «Одеська юридична академія»,
Південноукраїнський центр гендерних проблем

Редакційна колегія:

д-р. юрид. наук, професор, академік НАПрН України,
академік НАПН України С. В. Ківалов (гол. ред.),
д-р. іст. наук, професор, академік УАН,
академік УАПН Л. І. Кормич (заст. гол. ред.),
д-р. політ. наук, професор М. А. Польовий (відп. секр.),
д-р. юрид. наук, професор Ю. П. Алєнін,
д-р. політ. наук, професор Б. П. Андрєсюк,
д-р. філос. наук, професор В. С. Богданов,
д-р. політ. наук, професор К. М. Вітман,
д-р. юрид. наук, професор Є. В. Додін,
д-р. політ. наук, ст. наук. співр. Р. Н. Жангожа,
д-р. політ. наук, професор І. М. Коваль,
д-р. юрид. наук, професор Б. А. Кормич,
д-р. юрид. наук, професор А. Р. Крусян,
д-р. політ. наук, професор С. М. Наумкіна,
д-р. політ. наук, професор А. О. Сіленко,
д-р. філос. наук, професор Т. В. Розова,
д-р. юрид. наук, професор Є. О. Харитонов,
д-р. політ. наук, професор Г. П. Шєдрова,
д-р. політ. наук, професор Д. В. Яковлев.

Рекомендовано Вченою радою

Національного університету «Одеська юридична академія»

Збірник «Актуальні проблеми політики» внесено до переліку наукових фахових видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з юридичних та політичних наук (Постанови президії ВАК України від 09.06.1999 р. №1-05/7 та від 10.02.2010 р. № 1-05/1) Свідомство про реєстрацію КВ № 7364 від 02.06.2003

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2015
© Південноукраїнський центр
гендерних проблем, 2015

of the EU development illustrates that the processes of international integration are mainly defined by the level of compatibility of the integrated countries' social space. Nowadays social policy of the EU should be a factor of integration processes extending, however there is an open question of its realisation effectiveness on the modern stage of integration.

Стаття надійшла до редколегії 08.04.2015

УДК 323.28

Кравченко В. Ю., ДНУ ім. О. Гончара

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І СУЧАСНЕ ПОЛІТИЧНЕ НАСИЛЛЯ

Здійснено науково-аналітичне обґрунтування, осмислення та оцінка основних закономірностей і тенденцій трансформації джерел сучасного політичного насилля в умовах глобалізаційних процесів. Акцентовується увага на специфіці руйнування державної монополії на застосування легітимного політичного примусу в умовах потужних структурних соціальних змін і формування нових недержавних суб'єктів насилля.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Політичне насилля завжди було специфічною складовою держави і влади, що визначається широким колом несумісних інтересів, прагнень, цінностей і установок головних учасників політичного процесу. Протягом усієї історії людства монополія на легітимне насилля або загроза застосування насилля були невід'ємними атрибутами держави і дозволяли гарантувати свободу, власність, внутрішню і зовнішню безпеку, як політичних інститутів, так і простих громадян. В сучасному світі глобалізація руйнує державну монополію на легітимне застосування насилля і ще більше загострює політичні конфлікти, конкуренцію, стихійне та ірраціональне насилля між державними і недержавними суб'єктами, що ставить під питання актуальність традиційних моделей легітимного примусу. З огляду на це, визначальною ознакою сучасного складного і конфліктного світу стають процеси глобалізації, які реалізуються на рівні держав, соціальних груп та окремих індивідів. Взаємозалежність між суспільствами набуває різноманітних вимірів: політичного, економічного, культурного. В умовах сучасних глобалізаційних процесів трансформація міжнародної системи та принципів суспільно-політичної діяльності призвели до того, що до політичного

процесу на рівні з державою все частіше почали залучатися нетрадиційні учасники міжнародних відносин – терористичні і злочинні угруповання, урядові та неурядові громадські організації, антиглобалісти, етнічні групи та національна діаспора, релігійні організації, ТНК та ЗМІ. Вплив цих суб'єктів на характер, принципи та природу сучасного насилля вкрай неоднозначний та неоднорідний. Виходячи з цього, зростає необхідність науково-аналітичного обґрунтування, осмислення та оцінки основних чинників та закономірностей трансформації політичного насилля і його змістовних аспектів в умовах сучасного суспільного розвитку. Вирішення цих завдань потребує глибокого науково-теоретичного заглиблення в предметне поле досліджуваного явища, що дозволить ідентифікувати та переосмислити актуальні джерела сучасних глобальних, регіональних і національних політичних загроз. Відповідні глобалізаційні процеси створили додаткові умови для формування нового політичного насилля, яке поступово закріплюється в нових міжнародних політико-правових нормах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Не зважаючи на значний масив іноземної і вітчизняної аналітичної літератури, присвяченої політичним аспектам сучасних глобалізаційних процесів, вкрай мало уваги присвячено вивченню трансформації політичного насилля в умовах всеосяжної глобалізації. Поодинокі спроби виявити закономірності функціонування і трансформації політичного насилля в умовах глобалізації ми можемо зустріти в роботах таких дослідників, як: Е. Морган, Ж. Бодріяр, Р. Кеохен, Р. Деветек, М. Петерс, Б. Бленд, М. Ліндлі. Вони здійснили цілісне дослідження впливу глобалізації на природу сучасного насилля, його джерела та суб'єктів і переосмислили закономірності втрати державою монополії на легітимне застосування насилля і пов'язане з цим зростання глобалізації недержавного насилля.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розгляд основних чинників, тенденцій і закономірностей трансформації сутності політичного насилля під впливом масштабних глобалізаційних процесів та руйнування державної монополії у сфері застосування легітимного насилля.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання впливу глобалізації на соціальну нестабільність і конфлікти все частіше стає центральною проблемою політичних дебатів. Серед представників ліберальної думки переважає сприйняття глобалізації як прогресу, розширення ринків, соціального добробуту, миру, соціально-економічної і політичної модернізації. Натомість, критики глобалізації говорять про її негативні прояви: руйнування культурної ідентичності, рівності,

справедливості, традиційних цінностей і солідарності, поширення насильницьких конфліктів. Саме тому, серед академічної спільноти продовжуються дискусії стосовно впливу глобалізації на сутність політичного насилля.

Глобалізація не змогла зменшити конфліктність, антагонізм і рівень насильницьких протистоянь, як того хотіли її ідеологи. Натомість, останнім часом ми спостерігаємо тенденції відповідно до яких глобалізаційні процеси стають причиною вибуху ірраціонального насилля (етнічного, релігійного, національного, расового). З одного боку, політичне насилля перетворюється на ефективний інструмент розповсюдження системи єдиних глобальних цінностей та інтересів, а з іншого – виступає засобом протистояння такій політиці. Використання різноманітних форм насилля для захисту власної ідентичності стає головною тенденцією сучасності. Глобалізація і породжені нею процеси призвели до того, що політичне насилля стало розглядатися соціальними групами і державами в якості єдиного ресурсу для збереження власної ідентичності. За допомогою насилля і силового спротиву численні соціальні групи, що знаходяться на периферії світової політики, прагнуть підкреслити свою відмінність і протиставити її процесам культурної глобалізації, що розглядається ними лише, як нав'язування західних цінностей і переконань [1, с. 187]. Це призвело до посилення агресивних настроїв у незахідних суспільствах, які вбачають в агентах глобалізації своїх головних ворогів. Політичне насилля в таких умовах долає будь-які традиційні кордони і перетворюється на глобальну загрозу для вразливої міжнародної системи. Трансформація політичних режимів і руйнування легітимності державних інститутів поглиблює дискримінаційні процеси, насилля і порушення прав людини.

Сучасні глобалізаційні процеси значно посилюють конфронтацію між меншістю і більшістю, між закритими та відкритими суспільствами, що стає головною причиною розповсюдження різноманітних форм локального, регіонального та глобального політичного насилля, яке все більше починає нагадувати конфлікт цивілізацій С. Хантінгтона. Такий світовий порядок характеризується анархічністю, хаотизацією, глобалізацією страху і насилля, відсутністю ефективного контролю над застосуванням примусу. Глобалізація посилила процес соціальної нерівності і усунула значні групи людей від участі в прийнятті важливих політичних рішень та від доступу до перерозподілу благ і ресурсів. Вплив глобалізації на трансформацію політичного насилля базується на тому, що вільний обмін речей, товарів, ідей та капіталів посилюється, тоді як переміщення людей контролюється все сильніше.

Це новий фундаментальний расизм, в рамках якого виокремлюються ті, хто належить до сфери економічного процвітання і ті, хто з неї виключений.

Насилля зазнає суттєвих змін у сучасному світі через глобалізацію культурних надбань. Вона призводить до активізації процесів ідентифікації, та націоналізму, що прагнуть за допомогою різних форм політичного насилля захиститися від космополітичної або транснаціональної культури і відстояти своє право на культурну ідентифікацію. Стає зрозуміло, що сучасне насилля стає джерелом вияву прагнення деяких спільнот захистити і утвердити свою культурну ідентичність. На сучасному етапі розвитку людства глобалізація стає головним ресурсом, що живить процес політичного насилля, яке перетворилося на засіб багатьох груп підкреслити власну інтегрованість в єдине суспільство, протиставляючи свою самобутність культурній глобалізації, що розглядається ними як спроба їхньої вестернізації. Багатьма авторами сучасне політичне насилля розглядається як щось формоутворююче та таке, що здатне підкреслити і відстояти право народів на власну ідентичність. «Насилля, породжене глобалізаційними процесами, окрім політичних і економічних цілей, спрямоване на нейтралізацію дикості і ціннісних особливостей окремих культур», – стверджує Ж. Бодріяр [2, с. 21]. Його головна ціль – мінімізувати непідконтрольний простір, колонізувати і підкоряти нові зони географічного і ментального простору. Фундаментальний урок глобалізації полягає в тому, що сучасні форми політичного насилля можуть пристосовуватися до будь-якого культурного чи цивілізаційного простору – від християнського до ісламського, від Заходу до Сходу. Глобалізація створила додаткові умови для формування нового політичного насилля, яке поступово закріплюється в нових міжнародних політико-правових нормах.

На думку російського аналітика А.Ю. Піджакова, в умовах поглиблення сучасних глобалізаційних процесів основними джерелами політичного насилля будуть ставати: соціально-економічні та політичні кризи, різке падіння життєвого рівня основної маси населення, деформація і криза легітимності влади, нездатність вирішувати важливі питання суспільно-політичного розвитку, псевдodemократичний характер політичних режимів, різноманітні утиски опозиції, прагнення соціально-політичних груп прискорити за допомогою насилля здійснення оголошених ними завдань, особисті амбіції політичних лідерів [3, с. 102]. Таким чином, одночасно з посиленням міжнародних, регіональних та внутрішньодержавних соціальних протиріч в межах суспільства і кризовим станом суспільних відносин відбувається стрімка активізація політичної боротьби, яка передбачає використання

широкого спектру антиконституційних та протиправних засобів, головним із яких є політичне насилля. Внаслідок таких об'єктивних історико-політичних процесів, характер насилля визначається специфікою та динамікою розвитку комунікаційних і технологічних засобів, усуненням торговельних бар'єрів, дерегуляцією фінансових операцій, безпрецедентними можливостями для незаконної діяльності, контрабанди наркотиків, зброї та людей.

На думку, З. Відоевіча, у найближчому майбутньому не варто очікувати консенсусу і мирного співіснування. Скоріше за все, сучасний світ і світ найближчого майбутнього – це світ невизначеності і різного роду конфліктів, глобальних війн і планетарних катастроф [4, с. 31]. З. Відоевіч відзначає посилення політичного насилля в умовах глобалізації: «Глобалізація створює жорстокий, могутній, насильницький і нерідко кровавий світ. Хаотизація і ризик стають основними структурними складовими такого світу» [4, с. 25]. Натомість ряд дослідників (Ф. Дрослум, І. Соуза) висловлюють абсолютно протилежне твердження і вказують на зменшення інтенсивності та масштабності насилля в умовах сучасної глобалізації. Зокрема дослідивши дані з 150 держав вони дійшли висновку, що процеси глобалізації здатні знизити ризик громадянської війни, політичних репресій і підвищити демократичність влади, економічний розвиток, дотримання прав людини [5, р. 624].

Попри всі позитивні прояви глобалізації, не можна ігнорувати її негативні наслідки. Серед них: загострення давніх і виникнення нових конфліктних ситуацій; взаємна недовіра між народами і загроза трайбалізму; поглиблення національно-етнічних суперечностей; розгортання агресивних форм імперіалізму і захисту національних інтересів; релігійна ксенофобія і нетерпимість; расовий екстремізм, міжнародний тероризм та цивілізаційні протиріччя [6, с. 102]. Процеси глобалізації яскраво демонструють ті зміни, які вплинули на трансформацію сучасного політичного насилля. Національна держава поступово вичерпала себе. На думку української дослідниці політичного насилля М.А. Подопригової, це пов'язано з тим, що на початку третього тисячоліття характер трансформації насилля зумовлений, в першу чергу, особливостями змін, яких зазнало людство в останнє десятиліття: зміна місця людини в соціально-політичній системі; технічний і науковий прогрес; глобалізаційні процеси; зміни в світовій політичній системі і принципах дипломатії [7, с. 177]. «Нове насилля», породжене глобалізаційними змінами, стало найяскравішим проявом ерозії автономії національної держави. На думку Мері Калдор, у сучасному світі насилля, саме по собі, є формою політичної мобілізації. У переважній більшості випадків його руйнівна дія спрямована проти цивільного

населення, що стає визначальною ознакою сучасності. Саме тому, політичне насилля проти цивільних більше не сприймається, як небажаний побічний ефект і перетворюється на цілеспрямовану, навмисну стратегію політичного контролю [8, р. 2]. В умовах всеохоплюючої глобалізації приватизація політичного насилля та нерегульованість сучасного політичного процесу взаємно посилюються.

Більшість досліджень політичного насилля спираються на застарілі уявлення про роль географічного і часового простору, натомість, під впливом глобальних тенденцій ці явища потребують нового осмислення. Дж. Арквілла та Д. Ронфельдт наголошують на принципових змінах загроз в умовах поглиблення глобалізації і взаємозалежності світу: «У минулому від насильницьких нападів нас захищали великі океани і дружні сусіди. Сьогодні розвиток технологій вніс кардинальні зміни у політичне середовище. Географічні кордони більше не здатні нас захистити» [9, с. 269]. В умовах глобального світового устрою велику роль починає відігравати асиметричне політичне насилля. Можливість недержавних суб'єктів застосовувати масштабне політичне насилля ставить під великий сумнів сприйняття географічного простору, як захисного бар'єру. Розуміння географічного простору як захисного бар'єру занепадає. Політичне насилля набуває глобального характеру, представляючи собою одиничну локальну напругу, місце якої важко спрогнозувати. Наприклад, у випадку з тероризмом не можливо говорити про дві держави, які знаходяться в стані війни. В цьому випадку, можна говорити про розчинення політичного насилля в урбаністичному просторі та його асиметричність. Породжуючи наднаціональні системи політичного і правового регулювання суспільного життя, глобалізація як процес політичного, культурного і соціально-економічного взаємопроникнення продовжує здійснювати суперечливий вплив на характер конфліктних відносини між народами і державами. «Нове насилля», породжене глобалізаційними змінами, стало яскравим проявом ерозії автономії національної держави. На думку Алена Бад'ю, сьогодні ми існуємо в соціально-політичному просторі, який все частіше характеризується відсутність миру та консенсусу. В такому просторі єдиною формою спілкування залишається насилля в якому відсутнє будь-яке смислове навантаження [10, с. 66].

Внаслідок стрімких змін оточуючого середовища і процесів, які в ньому відбуваються, сучасні держави дуже ослабли, втративши свою роль в процесі застосування і перерозподілу силових механізмів політичного контролю. Вирішальну роль у цьому процесі відіграла всеохоплююча глобалізація, внаслідок чого державним інститутам уже не так легко, як раніше, створювати рамки територіального, ад-

міністративного, політичного та економічного життя, адже міграційні потоки, політичні рішення, ринки, переміщення людей, капіталів, інформації відбуваються тепер у планетарному, а не національному масштабі. Виникає така ситуація, коли держава уже не в змозі контролювати економіку і відступає перед тіньовою та нелегальною діяльністю недержавних суб'єктів насилля, що призводить до мондіалізації організованої злочинності. Але, невірно буде говорити і передбачати поступове відмирання національної держави внаслідок таких глобальних процесів. Скоріше за все, держави «зменшать власну масу і присутність», трансформувались і відмовившись від певних економічних ролей та функцій. Зрозуміло, що такі фундаментальні зміни інституту держави знайдуть своє відображення на сучасних та майбутніх проявах політичного насилля [11, р. 7].

Сучасне політичне насилля функціонує в абсолютно нових глобальних умовах. Учасники політичного насилля включені у взаємозалежні мережі, що об'єднують мультиконтинентальні потоки капіталів, товарів, інформації, ідей, людей, конфліктів. Суб'єкти недержавного політичного насилля використовують політичне насилля для особистої вигоди, прагнучи завдати значної шкоди, використавши власні мінімальні ресурси. На думку Р. Кеохена, глобалізація дозволяє знизити вартість політичного насилля завдяки глобальності мереж, технологій та комунікацій. Це призводить до зростання доступності і рутинізації політичного насилля, внаслідок чого швидкими темпами зростають його масштаби та сфери застосування. Така глобалізація політичного насилля вносить фундаментальні зміни в природу і положення внутрішньої та зовнішньої політики. Форми, методи і прояви внутрішньодержавного насилля набули світового і глобального характеру. Ще більше цей процес посилює обмеженість планетарних ресурсів і їхнє стрімке використання [12, р. 34].

Французький дослідник Франсуа-Бернар Уїг наголошує на тому, що сучасне політичне насилля зазнає постійних трансформаційних процесів, ламаючи свою класичну матрицю і виходячи за попередні межі. Важливим фактором такої трансформації політичного насилля він називає глобалізацію терористичних мереж та формування абсолютно нових засобів протидії цим процесам. Внаслідок цього, відбувається формування нових форм політичного насилля, однією з яких є «глобальна війна з тероризмом», що стає спробою легітимізації війни на випередження, в рамках якої дозволяється насильницьке втручання на суверенну територію, спрямоване проти терористичних угруповань чи авторитарних правителів, які можуть надавати підтримку цим угрупованням або володіти зброєю масового знищення.

Характерними ознаками «глобальної війни з тероризмом» є:

1. неможливість однозначного визначення супротивника: тероризм можна сприймати як ідеологію, практику чи злочини;
2. відсутність цілковитої перемоги або поразки;
3. складність у визначенні початку і завершення насильницького протистояння [13].

Франсуа-Бернар Уїг акцентує свою увагу на тому, що в умовах всеохоплюючих процесів глобалізації застосування сучасних форм політичного насилля намагаються представити як альтруїстичний вчинок, який покликаний захищати бідних та обездолених громадян, що страждають від гуманітарних проблем в умовах жорстоких авторитарних режимів. Це дозволяє обґрунтувати і виправдати застосування політичного насилля для попередження або протидії злочинам по відношенню до цивільних. Але слід пам'ятати, що в умовах глобалізації трансформація природи насилля відбувається не лише через зміну співвідношення сил та ідей, але й через стрімкі технологічні та інформаційні революції.

Глобалізаційні процеси в сучасному світі призводять до посилення конфлікту і протистояння між Заходом та Сходом, Північчю та Півднем. Наслідком цього стає яскраве роздвоєння міжнародної політичної системи, що відображає, з одного боку, посилення глобальної інтеграції і співробітництва між розвинутими країнами, а з іншого – викликає фрагментацію і конфлікти серед бідних народів. Американський дослідник Е. Морган вважає, що глобалізація це процес, який характеризується трансформацією міжнародної політичної системи від регулювання до дерегуляції. В умовах глобалізації держава відіграє другорядну роль або взагалі виключається з широкого кола соціально-економічних, культурних і політичних питань [14, р. 91].

Фундаментальні особливості глобалізаційних процесів:

1. панування та непохитність вільного ринку, уособленням якого стає вільний вибір, вільна торгівля, змагання, інвестиції та масове виробництво;
2. підкорення державних і суспільних інтересів приватним цілям, що проявляється в глобальній приватизації та зменшенні соціального забезпечення;
3. інтенсивне змагання і конкуренція серед приватних і державних компаній, що призводить до утворення великих транснаціональних корпорацій, які звільняють робітників, зменшують заробітну плату, відміняють соціальне забезпечення. Це призводить до посилення антагоністичних відносин, як в межах окремого суспільства, так і за його межами.

В класичній парадигмі акти політичного насилля асоціювалися з протистоянням між державами. Дана парадигма (модель) склалася під впливом трагічних подій ХХ століття. Традиційні форми політичного насилля, незважаючи на свої руйнівні наслідки, відіграли ключову роль в процесі централізації держави, формування податкової та ідеологічної системи. Нова парадигма в дослідженні політичного насилля акцентує увагу на формуванні нових недержавних учасників конфлікту в умовах глобалізаційних процесів, які починають конкурувати з державними інститутами та структурами. Таке політичне насилля рідко є виразом державних чи ідеологічних інтересів, скоріше, воно перетворюється на засіб досягнення особистих і вузькогрупових інтересів. Це призводить до того, що головною ціллю такого насилля стають цивільні громадяни. Основна руйнівна сила нових форм політичного насилля спрямована на послаблення державних інститутів. «Нове» насилля вдало функціонує в умовах відкритої економіки, транснаціональної злочинності та занепаду держави. Глобалізація і транснаціоналізація соціально-політичних мереж призводить до того, що насилля поширюється як «вірус», блискавично долаючи просторові і часові кордони. Авторитетний дослідник З. Бауман вважає, що ціллю нового типу «глобального насилля» виступає не територіальна експансія, а відкриття кордонів для вільного перетікання капіталів. Здійснення такого насилля це своєрідне продовження вільної торгівлі іншими засобами [15, с. 274]. Суспільства стають все більше воєнізованими, а насилля і очікування від нього перетворюється на головний засіб відстоювання інтересів та прав соціальних груп на глобальному, регіональному і місцевому рівні. Саме тому, нашу епоху можна описати, як епоху «нового» насилля, яке породжене деструкцією інститутів національної держави під дією глобальних сил, які не мають територіальної прив'язки і вільно долають кордони.

Марк Ліндлі виокремлює шість механізмів, за допомогою яких глобалізаційні процеси впливають на трансформацію сучасного політичного насилля:

1) швидке зростання прірви між найбагатшими та найбіднішими. Внаслідок глобалізації проміжок між «золотим мільярдом» найбагатших та мільярдом найбідніших швидко зростає. В 1960 році співвідношення між 10% найбагатших і 10% найбідніших виражалося, як 25:1. Натомість, у сучасних умовах цей показник складає 70:1. Співвідношення рівня багатства на душу населення між США та Китаєм виражається у показниках 32:1, США та Індією – 67:1, США та Мавританією – 98:1. Структури глобального політико-економічного управління (СОТ, МВФ, СБ) не пом'якшують, а посилюють соціально-економічну нерівність;

2) глобалізація інформації – засоби масової інформації демонструють відмінність між життям найбагатших та найбідніших. Сучасна доступність та розповсюдженість інформації дозволяє значним масам людей побачити умови життя «золотого мільярду» і співвіднести їх з власними, що стає джерелом психологічної фрустрації;

3) швидке та глибоке взаємопроникнення різних культур та цивілізацій, що спричиняє різноманітні прояви релігійного та етнічного насилля;

4) міжнародна доступність сучасного озброєння. Швидкий технологічний розвиток дозволив виготовляти нові види зброї та отримувати якісну інформацію про неї. За допомогою політичних та злочинних мереж суб'єкти насилля отримали змогу забезпечувати власні організації новітнім озброєнням та розширювати коло своїх прибічників;

5) відсутність ефективних законодавчих механізмів міжнародного контролю. Розвинуті країни експлуатують ресурси і ринки слаборозвинутих країн, що спричиняє невдоволення місцевого населення;

6) страх перед економічними та екологічними кризами. Стрімке зростання населення Землі та загроза глобальних екологічних катастроф породжують політичну напругу, яка часто переходить у фазу активного застосування різноманітних форм насилля [16, р. 2-3].

Глобалізація стає важливим фактором, який визначає специфіку сучасного політичного насилля та пов'язане із цим знесення, руйнування і відмирання традиційної ролі держави. Це проявляється у тому, що насилля трансформується та розповсюджується завдяки нерівності та дискримінації, що зростають за умов спільного ринку, вільного підприємництва, жорсткого бюджету та вільного взаємного обміну. Сучасне насилля чутливе до тенденцій стрімкого розвитку, які роблять обмін важливішим за виробництво і ставлять під сумнів важливість праці, як сенсу людського буття. Отже, можна припустити, що саме ці механізми у найближчому майбутньому будуть визначати характер політичного насилля.

Висновки. Прагнучи здійснити ґрунтовний аналіз трансформації політичного насилля було здійснено науково-аналітичне обґрунтування, осмислення та оцінка основних чинників та закономірностей еволюції ключових форм і проявів насилля та його змістовних аспектів в умовах сучасних глобалізаційних процесів. Виявлено фундаментальні особливості, механізми, принципи та характерні ознаки, які відображають вплив на політичний вимір насилля. Сучасний вплив глобалізації на природу політичного насилля визначається зміною принципів політичного дискурсу, принципів виробництва, перерозподілу та організації. Зміна характеру та інтенсивності політичного

насилення у сучасному світі пов'язана саме з процесами всеохоплюючої глобалізації. В таких умовах, політичне насилля отримало змогу впливати на людей незалежно від громадянства чи територіальних кордонів. Воно пронизує різні рівні людського життя: індивідуальний, сімейний, суспільний, національний, міжнародний. Сучасна трансформація природи політичного насилля це побічний ефект глобалізації. Тож, необхідно враховувати, що на сьогодні процеси глобалізації та всеохоплюючої інформатизації є визначальними чинниками, що суттєво впливають на форми та прояви політичного насилля.

Бібліографічний список:

1. Павлова Е. Б. Проблема насилия в современном миротворчестве / Е. Б. Павлов // Политэкс. – 2007. – № 4. – С. 185-193.
2. Бодрийяр Ж. Насилие глобализации / Ж. Бодрийяр // Логос. – 2003. – №1 (36). – С. 20-23.
3. Пиджаков А. Ю. Политический экстремизм и молодежь / А. Ю. Пиджаков // Современный экстремизм: характеристика и противодействие: сборник материалов научно-практических конференций (Омск, 11 декабря 2008 г.; 17 декабря 2009 г.). – Омск : Омский гос. ун-т, 2009. – С. 104-118.
4. Видюевич З. Глобализация, хаотизация и конфликты в современном мире / З. Видюевич // Социс. – 2005. – № 4. – С. 25-32.
5. Drosium F., de Soysa I. Globalization and Political Violence, 1970-2008 / F. Drosium, I. de Soysa // International Interactions. – 2012. – № 38. – P. 622-646.
6. Котигоренко В. Причинність етноконфліктів: впливи глобалізації / В. Котигоренко // Політична думка. – 2002. – № 1. – С. 97-113.
7. Подопригова М. А. Трансформація насильства як складова організації суспільства / М. А. Подопригова // Вісник КНУ імені Т.Г. Шевченка. – Філософія. Політологія. – 2006. – Випуск. 81-83. – С. 176-179.
8. Kaldor M. Cosmopolitanism and organised violence / M. Kaldor // Paper prepared for Conference on «Conceiving Cosmopolitanism». – 2000. – Warwick, 27-29 April. – P. 1-10.
9. Мережі та мережні війни: Майбутнє терору, злочинності та бойових дій / За ред. Дж. Арквіллі, Д. Ротфельда. – К.: Києво-Могилянська акад., 2005, – 350 с.
10. Жижек С. О насилии / С. Жижек. – М.: «Европа», 2010. – 184 с.
11. Devetak R. The Globalization of Political Violence: Globalization's shadow / R. Devetak. – New York: Routledge, 2008. – 291 p.
12. Keohane R. O. The Globalization of Informal Violence, Theories of World Politics, and the «Liberalism of Fear» / R. O. Keohane // Dialog-IO. – 2002. – № 4. – P. 29-43.

13. Уиг Ф. Неоднозначность понятия войны / Франсуа-Бернар Уиг // Международный журнал Красного Креста. – 2009. – № 873. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.icrc.org/rus/assets/files/other/huyghe.pdf>.
14. Morgan E. Globalization, state failure and collective violence: the case of Sierra Leone / E. Morgan // International Journal of Peace Studies. – 2006. – Vol. 11. – № 2. – P. 87–103.
15. Бауман З. Насилие – старое и новое / З. Бауман / Индивидуализированное общество. – М. – 2002. – С. 259–275.
16. Lindley M. Current Links between Globalization and Violence / Mark Lindley // Journal of American Science. – 2007. – № 3. – P. 1–4.

Осуществлено науко-аналитическое обоснование, осмысление и оценка основных закономерностей и тенденций трансформации источников современного политического насилия в условиях глобализационных процессов. Акцентируется внимание на специфике разрушения государственной монополии на применение легитимного политического принуждения в условиях мощных структурных социальных изменений и формирования новых негосударственных субъектов насилия.

Carried out scientific-analytical reasoning, comprehension and evaluation of the main regularities and tendencies of transformation of modern sources of political violence in conditions of globalization processes. Focusing on the specifics of the destruction of the state monopoly on the use of legitimate political coercion under the powerful structural social changes and the formation of new non-state actors of violence.

Стаття надійшла до редколегії 10.03.2015

УДК 316.4:323.39

Решина Н. Г., ОНУ им. И. И. Мечникова

МЕЖДУНАРОДНЫЙ КОНФЛИКТ В СОЦИАЛЬНОМ И ГЕОПОЛИТИЧЕСКОМ ИЗМЕРЕНИЯХ

Статья посвящена международному конфликту как непосредственному или косвенному столкновению интересов двух или нескольких сторон (государств, групп государств, народов, политических движений) на основе имеющихся между ними противоречий объективного или субъективного характера. По своему происхождению эти противоречия в отношениях между